

Chambre des Représentants

SESSION 1961-1962.

10 MAI 1962.

PROJET DE LOI

tendant à instituer la séparation de corps
par consentement mutuel.

RAPPORT COMPLEMENTAIRE

FAIT AU NOM
DE LA COMMISSION DE LA JUSTICE (1)
PAR M. CHARPENTIER.

MESDAMES, MESSIEURS,

Votre Commission a repris l'examen du projet de loi, en raison des amendements déposés par MM. Pierson et Vanderpoorten qui avaient provoqué la remise de la discussion, au cours de la séance de la Chambre du 12 avril 1962.

L'amendement de M. Pierson ne visait qu'un point. Celui de M. Vanderpoorten visait ce même point, et un autre.

1. Premier point.

M. Pierson propose en modifiant l'article 310 du code civil de permettre la conversion de la séparation de corps en divorce, même lorsque la séparation de corps a été prononcée pour cause d'adultère.

(1) Composition de la Commission :

Président : M. Pierson.

A. — Membres : MM. Charpentier, Cooreman, De Gryse, Mme De Riemaecker-Legot, MM. Herbiet, Hermans, Lefère, Robyns, Saint-Remy, Smedts, Van Lindt. — Craeybeckx, Gruselin, Lambert, Nazé, Pierson, Mme Prince, MM. Sebrechts, Terwagne, Van Acker (Frank), Mme Vanderveken-Van de Plas. — MM. Jeunehomme, Vanderpoorten.

B. — Suppléants : MM. Fimmers, Kiebooms, Lebas, Meyers, Paris, Servais. — Bohy, Mme Copée-Gerbinet, M. Dejardin, Mme Fontaine-Borguet, MM. Gillis. — Janssens.

Voir :

246 (1961-1962) : N° 1.

— N° 2 et 3 : Amendements.

— N° 4 : Rapport.

— N° 5 : Amendements.

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1961-1962.

10 MEI 1962.

WETSONTWERP

strekkende tot invoering van de scheiding
van tafel en bed door onderlinge toestemming.

AANVULLEND VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE (1) UITGEBRACHT
DOOR DE HEER CHARPENTIER.

DAMES EN HEREN,

Uw Commissie heeft de bespreking van dit wetsontwerp hervat wegens de amendementen voorgesteld door de heren Pierson en Vanderpoorten, ten gevolge waarvan de bespreking werd verdaagd tijdens de vergadering van de Kamer op 12 april 1962.

Het amendement van de heer Pierson betrof maar één punt, dat van de heer Vanderpoorten hetzelfde punt en een ander.

1. Eerste punt.

De heer Pierson stelt een wijziging in artikel 310 van het Burgerlijk Wetboek voor, waardoor de omzetting van de scheiding van tafel en bed in echtscheiding mogelijk wordt gemaakt, zelfs als de scheiding van tafel en bed is uitgesproken op grond van overspel.

(1) Samenstelling van de Commissie :

Voorzitter : de heer Pierson.

A. — Leden : de heren Charpentier, Cooreman, De Gryse, Mevr. De Riemaecker-Legot, de heren Herbiet, Hermans, Lefère, Robyns, Saint-Remy, Smedts, Van Lindt. — Craeybeckx, Gruselin, Lambert, Nazé, Pierson, Mevr. Prince, de heren Sebrechts, Terwagne, Van Acker (Frank), Mevr. Vanderveken-Van de Plas. — De heren Jeunehomme, Vanderpoorten.

B. — Plaatsvervangers : de heren Fimmers, Kiebooms, Lebas, Meyers, Paris, Servais. — Bohy, Mevr. Copée-Gerbinet, de heer Dejardin, Mevr. Fontaine-Borguet, de heren Gillis. — Janssens.

Zie :

246 (1961-1962) : N° 1.

— N° 2 en 3 : Amendementen.

— N° 4 : Verslag.

— N° 5 : Amendementen.

La proposition de M. Pierson est dans la ligne des modifications qui ont été apportées à l'article 298 du code civil par les lois des 16 avril 1935 et 30 juin 1956.

En effet, alors que l'ancien article 298 interdisait à l'époux coupable de « jamais se marier avec son complice », le nouvel article 298 en vigueur impose simplement un délai de trois ans après le divorce, avant que pareil mariage puisse être contracté. On ajoute que le jugement admettant le divorce pourra fixer un délai moindre pour motif grave, et que le tribunal pourra encore statuer dans le même sens sur une requête ultérieure.

En pratique, l'idée d'empêcher des complices en adultère de se remarier est ainsi abandonnée presque totalement.

Les raisons qui ont provoqué la modification de l'article 298 sont essentiellement le désir de remplacer des concubinages par des mariages réguliers, et d'autre part, de réduire au minimum le nombre des enfants ayant le statut adultérin. On peut signaler que ces enfants, s'ils naissent de la femme séparée de corps contre qui le mari, époux innocent, ne peut actuellement obtenir la conversion en divorce, doivent faire l'objet d'une procédure en désaveu, si le mari, ne veut risquer d'en avoir un jour la charge.

Car, en cas de séparation de corps, le mariage n'est pas dissous. Le délai de 300 jours après le divorce, prévu à l'article 315 nouveau (loi du 10 février 1958, art. 2) n'est donc pas à prendre en considération, et il faut appliquer l'article 313, alinéa 2 nouveau (même loi, art. 1er), qui ne laisse que la possibilité d'un désaveu.

Ces raisons, logiquement poussées, justifient la modification proposée par M. Pierson à propos de la conversion en divorce, de la séparation de corps prononcée pour cause d'adultère.

D'ailleurs l'ancien article 310 interdisait le mariage des complices, après adultère de la femme, mais non après concubinage du mari.

La modification législative de 1927 a étendu au mari l'interdiction de remariage avec sa complice.

Mais il semble mieux dans la ligne des législations nouvelles, d'autoriser les remariages avec le complice dans les deux cas.

* * *

En droit ecclésiastique, l'adultère n'est un empêchement au mariage nouveau avec le complice que s'il a été appuyé d'une promesse de mariage. En outre, le pouvoir religieux accorde levée de cette interdiction résultant de la faute passée.

Bien entendu, il s'agit ici de veuvage et non de divorce, puisque cette dernière institution n'existe pas dans la législation canonique.

* * *

Pour le nouveau mariage avec le complice, des délais sont exigés après le divorce prononcé pour cause d'adultère; c'est l'article 298 qui les fixe : trois ans en principe; réduction par le Tribunal pour motif grave.

Après le divorce obtenu par conversion d'une séparation de corps prononcée, elle aussi, pour cause d'adultère, votre Commission a estimé qu'il fallait exiger le même délai de trois ans avant nouveau mariage avec le complice, et que le tribunal pourrait aussi, soit à l'occasion de la demande

Het voorstel van de heer Pierson stemt overeen met de wijzigingen welke bij de wetten van 16 april 1935 en 30 juni 1956 zijn aangebracht in artikel 298 van het Burgerlijk Wetboek.

Terwijl het vroegere artikel 298, de schuldige echtgenoot verbood ooit met zijn medeplichtige in het huwelijk te treden, is volgens het nieuw geldende artikel 298 enkel vereist dat na de echtscheiding een termijn van drie jaar is verlopen voordat dergelijk huwelijk kan worden gesloten. Bovendien kan het vonnis, dat de echtscheiding toestaat, om gewichtige redenen een kortere termijn bepalen en kan de rechtbank eveneens in dezelfde zin uitspraak doen op een later verzoekschrift.

Dit brengt met zich mede dat het idee, om overspeligen te beletten te hertrouwen, in de praktijk nagenoeg volledig is prijsgegeven.

Dat tot wijziging van artikel 298 is besloten, is hoofdzakelijk te wijten aan het verlangen om het samenleven van ongehuwden te vervangen door normale huwelijken en om het aantal uit overspel geboren kinderen zoveel mogelijk te verminderen. Er kan hier op gewezen worden dat voor die kinderen, als zij geboren zijn uit de van tafel en bed gescheiden vrouw tegen wie de man, onschuldige echtgenoot, thans de onzetting in echtscheiding niet kan bekomen, een geding tot ontkenning is vereist, zo de man het risico niet wil lopen dat hij ze vroeg of laat ten laste krijgt.

In geval van scheiding van tafel en bed is het huwelijk immers niet ontbonden. De termijn van 300 dagen na de echtscheiding, bepaald in het nieuwe artikel 315 (wet van 10 februari 1958, artikel 2), komt dus niet in aanmerking, zodat artikel 313, nieuw lid 2 (zelfde wet, eerste artikel), waarbij enkel de ontkenning mogelijk wordt gemaakt, moet worden toegepast.

Een logisch doortrekken van deze argumenten levert de verantwoordiging voor de door de heer Pierson voorgestelde wijziging in verband met het omzetten van de op grond van overspel uitgesproken scheiding van tafel en bed in echtscheiding.

In het vroegere artikel 310 was het huwelijk van medeplichtigen trouwens verboden na overspel van de vrouw, doch niet na het nemen van een bijzit door de man.

Door de in 1927 in de wet aangebrachte wijziging is ook de man onder de toepassing gevallen van het verbod om met zijn medeplichtige een nieuw huwelijk aan te gaan.

Het lijkt echter meer te stroken met de nieuwe wetten dat het hertrouwen met de medeplichtige in beide gevallen wordt toegestaan.

* * *

In het kerkelijk recht vormt overspel slechts een beletsel voor het nieuwe huwelijk met de medeplichtige, wanneer het op een huwelijksbelofte is gesteund. Bovendien verleent de kerkelijke overheid opheffing van het verbod dat uit de begane misstap voortvloeit.

Natuurlijk geldt het hier gevallen van weduwnaarschap en niet van echtscheiding, daar deze laatste instelling in het kerkelijk recht niet bestaat.

* * *

Voor het nieuwe huwelijk met de medeplichtige is een termijn bepaald wanneer het een echtscheiding op grond van overspel betreft; deze termijn is in artikel 298 bepaald, nl. drie jaren, tenzij de rechtbank om gewichtige redenen een kortere termijn bepaalt.

Uw Commissie was de mening toegedaan dat, na een echtscheiding verkregen bij omzetting van een scheiding van tafel en bed, eveneens een termijn van drie jaar moet worden geëist alvorens een nieuw huwelijk met de medeplichtige kan worden aangegaan en dat de rechtbank ook

en conversion, soit dans une procédure ultérieure, accorder une réduction de ce délai. Le tribunal devra constater l'existence d'un « motif grave », comme dans le cas du divorce demandé directement pour cause d'adultère. La gravité du motif sera appréciée suivant la même jurisprudence que dans le cas de l'article 298. La procédure de ce dernier article sera applicable également. La pensée de la Commission s'est exprimée par l'addition à l'amendement de M. Vanderpoorten d'un quatrième alinéa proposé par M. Jeunehomme, et, après discussion, libellé comme suit :

« L'article 298 est également applicable, quand la séparation de corps avait été admise pour cause d'adultère. »

Cette addition à l'amendement de M. Vanderpoorten a été adoptée à l'unanimité. M. Pierson retira son amendement qui avait le même objectif que ce premier élément de l'amendement de M. Vanderpoorten.

2. Deuxième point repris par votre Commission.

M. Vanderpoorten proposait que l'époux innocent ait désormais le droit, reconnu jusqu'ici au seul époux coupable, de demander la conversion en divorce, de toute séparation de corps.

En effet, le législateur de 1804 n'a donné à l'époux coupable que le droit de demander, après trois années, la conversion, en divorce, de la séparation de corps accordée originellement à l'époux innocent.

Pour justifier cette inégalité, on disait simplement que l'époux demandeur a épuisé son droit d'option en choisissant, en son temps, la séparation de corps. De Page, (*Traité élémentaire de droit civil belge*, Tome I, page 879) dit notamment :

« Il avait le choix, il a choisi la séparation de corps, il ne peut plus revenir sur son choix et demander le divorce ». Laurent, (*Principes de Droit Civil*, Tome Troisième, n° 200), après avoir rappelé, lui aussi, cette justification fort courte, ajoute que la séparation de corps a été instituée pour permettre au demandeur originaire de se conformer à ses croyances religieuses, et qu'on ne peut pas supposer qu'après trois ans, ses croyances aient changé.

Pourtant Laurent dit encore : « Cependant cela pourrait arriver. Dans ce cas, il n'y a réellement plus de raison de refuser à l'époux innocent un droit que l'on accorde à l'époux coupable ». Et de constater que, malgré cet argument, l'époux innocent n'est pas admis à demander la conversion de la séparation de corps en divorce.

Il y a donc un déséquilibre imposé à l'époux innocent qui a demandé d'abord la séparation de corps. M. Vanderpoorten désirait supprimer ce déséquilibre.

Or, la modification ainsi proposée présentait encore un avantage tout différent. C'est que la possibilité de demander ultérieurement le divorce permettrait à l'époux innocent de choisir la séparation de corps avec moins d'inquiétude. En effet, la séparation de corps comporte pour l'époux innocent des inconvénients qui disparaissent avec le divorce. On hésite souvent à demander la séparation de corps, en raison des avantages que présente le divorce, avantages auxquels,

in dit geval — bij de eis tot omzetting, of tijdens een latere procedure — een kortere termijn zou mogen toestaan. De rechtbank zal het bestaan van een « gewichtige reden » moeten vaststellen, zoals in het geval van de echtscheiding die rechtstreeks is gevorderd op grond van overspel. De ernst van de aangevoerde reden zal worden beoordeeld volgens dezelfde rechtspraak als in het geval van artikel 298. Ook de procedure die in dit artikel wordt voorgeschreven zal van toepassing zijn. De zienswijze van de Commissie werd weergegeven door aan het amendement van de heer Vanderpoorten een vierde lid toe te voegen, dat door de heer Jeunehomme werd voorgesteld en dat, na beraadslaging als volgt luidt :

« Artikel 298 is eveneens van toepassing wanneer de scheiding van tafel en bed werd toegestaan op grond van overspel. »

Deze toevoeging aan het amendement Vanderpoorten werd eenparig aangenomen. De heer Pierson trok zijn amendement in, daar het hetzelfde doel had als het eerste deel van het amendement Vanderpoorten.

2. Tweede punt dat door uw Commissie opnieuw in behandeling is genomen.

De heer Vanderpoorten stelde voor dat de onschuldige echtgenoot voortaan het recht zou hebben de omzetting van elke scheiding van tafel en bed in echtscheiding te vorderen — een recht dat tot hiertoe slechts aan de schuldige echtgenoot was toegestaan.

Inderdaad, de wetgever van 1804 heeft aan de schuldige echtgenoot slechts het recht verleend om, na drie jaar de omzetting in echtscheiding te vragen van de scheiding van tafel en bed, die oorspronkelijk aan de onschuldige echtgenoot was toegekend.

Ter rechtvaardiging van deze ongelijke behandeling liet men eenvoudig gelden dat de echtgenoot-eiser zijn optie-recht volledig heeft opgebruikt door te zijner tijd, de scheiding van tafel en bed te vorderen. De Page (*Traité élémentaire de droit civil belge*, Deel I, blz. 879) zegt namelijk :

« Hij had de keuze, hij heeft de scheiding van tafel en bed verkozen, hij kan niet meer op zijn keuze terugkomen en de echtscheiding vorderen. » Laurent (*Principes de Droit civil*, Derde deel, nummer 200) verwijst eveneens naar deze vrij bondige verantwoording en voegt eraan toe dat de scheiding van tafel en bed ingesteld werd om het de oorspronkelijke eiser mogelijk te maken zich naar zijn godsdienstige overtuiging te gedragen daar men niet veronderstellen mag dat deze overtuiging na drie jaar gewijzigd is.

Doch Laurent vervolgt : « Dit zou zich nochtans kunnen voordoen. In dit geval bestaat er werkelijk geen reden meer om aan de onschuldige echtgenoot een recht te weigeren, dat men de schuldige echtgenoot toekent. » En hij stelt vast dat, ondanks dit argument, het de onschuldige echtgenoot niet veroorloofd is de omzetting van de scheiding van tafel en bed in echtscheiding te vorderen.

Er bestaat dus een ongelijke behandeling die ten nadele uitvalt van de onschuldige echtgenoot, die eerst de scheiding van tafel en bed heeft aangevraagd. De heer Vanderpoorten wenste deze ongelijkheid op te heffen.

De voorgestelde wijziging nu biedt ook nog een gans ander voordeel. De mogelijkheid om later de echtscheiding te vorderen zou het de onschuldige echtgenoot mogelijk maken de scheiding van tafel en bed met minder bezwaren te kiezen. De scheiding van tafel en bed heeft immers voor de onschuldige echtgenoot bezwaren die met de echtscheiding verdwijnen. Vaak aarzelt men om de scheiding van tafel en bed te eisen wegens de aan de echtscheiding

sous la législation en vigueur, on renonce définitivement en demandant la séparation de corps.

Au contraire, si la possibilité est donnée pour l'époux innocent de demander ultérieurement la conversion en divorce, il hésitera moins à faire l'expérience de la séparation de corps.

L'amendement peut donc aboutir à rendre moins hésitant l'époux innocent lorsqu'il songe à choisir la séparation plutôt que le divorce.

Pour ces divers motifs, votre Commission a adopté à l'unanimité l'amendement de M. Vanderpoorten.

Elle avait préalablement supprimé le mot superflu « deux » avant « époux » au second alinéa. Elle avait aussi réuni en un seul, les troisième et quatrième alinéas de l'amendement, en sorte que l'addition finale faite par la Commission est bien un quatrième alinéa.

Le texte proposé par votre Commission pour l'article 23 du projet est donc le suivant :

« L'article 310 du Code civil est remplacé par la disposition suivante :

» Lorsque la séparation de corps pour cause déterminée aura duré trois ans depuis la transcription du dispositif du jugement ou de l'arrêt admettant la séparation, chacun des époux aura la faculté de demander le divorce au tribunal, qui pourra l'admettre, compte tenu de toutes les circonstances.

» La demande sera intentée, instruite et jugée de la même manière que toute autre action civile, le ministère public entendu. Les articles 241, deuxième alinéa, 264, 265 et 266, alinéa premier, sont applicables.

» Lorsque la séparation de corps avait été admise pour cause d'adultère, l'article 298 est également applicable. »

Le présent rapport a été adopté à l'unanimité.

Le Rapporteur,
E. CHARPENTIER.

Le Président,
M.-A. PIERSON.

AMENDEMENT ADOPTÉ
PAR LA COMMISSION
AU TEXTE ADOPTÉ PRÉCÉDEMMENT.
(doc. n° 246/4).

Art. 23.

Remplacer le texte de cet article par ce qui suit :

« L'article 310 du Code civil est remplacé par la disposition suivante :

» Lorsque la séparation de corps pour cause déterminée aura duré trois ans depuis la transcription du dispositif du jugement ou de l'arrêt admettant la séparation, chacun des époux aura la faculté de demander le divorce au tribunal, qui pourra l'admettre, compte tenu de toutes les circonstances.

» La demande sera intentée, instruite et jugée de la même manière que toute autre action civile, le ministère public entendu. Les articles 241, deuxième alinéa, 264, 265 et 266, alinéa premier, sont applicables.

» Lorsque la séparation de corps avait été admise pour cause d'adultère, l'article 298 est également applicable. »

verbonden voordelen. Onder de huidige wetgeving ziet men er definitief van af, door de scheiding van tafel en bed te eisen.

Indien daarentegen de onschuldige echtgenoot de mogelijkheid geboden wordt om achteraf de omzetting in echtscheiding te vorderen, zal hij minder aarzelen om de proef van de scheiding van tafel en bed te wagen.

Het amendement kan er dus toe leiden de onschuldige echtgenoot een minder aarzelande houding te doen aannemen, wanneer hij er aan denkt de scheiding van tafel en bed te verkiezen boven de echtscheiding.

Om die diverse redenen heeft uw Commissie eenparig het amendement van de heer Vanderpoorten aangenomen.

Zij had vooraf het overbodige woord « beide » vóór « echtgenoten » in het tweede lid weggelaten. Zij had eveneens het derde en het vierde lid van het amendement in één enkel samen gebracht, zodat de uiteindelijk door de Commissie gedane toevoeging wel degelijk een vierde lid uitmaakt.

De door uw Commissie als artikel 23 van het ontwerp voorgestelde tekst is dus de volgende :

« Artikel 310 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

» Wanneer de scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten drie jaren heeft geduurd sedert de overschrijving van het beschikkend gedeelte van het vonnis of van het arrest, waarbij de scheiding is toegestaan, heeft ieder van de echtgenoten het recht een eis tot echtscheiding in te stellen bij de rechtbank, die, alle omstandigheden in acht nemend, de echtscheiding kan toestaan.

» De eis wordt ingesteld, behandeld en uitgewezen op dezelfde wijze als elke andere burgerlijke rechtsvordering, het openbaar ministerie gehoord. De artikelen 241, tweede lid, 264, 265 en 266, eerste lid, zijn van toepassing.

» Artikel 298 is eveneens van toepassing wanneer de scheiding van tafel en bed werd toegestaan op grond van overspel. »

Dit verslag werd eenparig goedgekeurd.

De Verslaggever,
E. CHARPENTIER.

De Voorzitter,
M.-A. PIERSON.

AMENDEMENT AANGENOMEN
DOOR DE COMMISSIE
OP DE VROEGERE GOEDGEKEURDE TEKST.
(doc. n° 246/4).

Art. 23.

De tekst van dit artikel vervangen door wat volgt :

« Artikel 310 van het Burgerlijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen :

» Wanneer de scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten drie jaren heeft geduurd sedert de overschrijving van het beschikkend gedeelte van het vonnis of van het arrest, waarbij de scheiding is toegestaan, heeft ieder van de echtgenoten het recht een eis tot echtscheiding in te stellen bij de rechtbank, die, alle omstandigheden in acht nemend, de echtscheiding kan toestaan.

» De eis wordt ingesteld, behandeld en uitgewezen op dezelfde wijze als elke andere burgerlijke rechtsvordering, het openbaar ministerie gehoord. De artikelen 241, tweede lid, 264, 265 en 266, eerste lid, zijn van toepassing.

« Artikel 298 is eveneens van toepassing wanneer de scheiding van tafel en bed werd toegestaan op grond van overspel. »